

2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761> (дата звернення: 28.03.2022)

13. Щодо призупинення діяльності окремих політичних партій: Указ Президента України №153/2022 від 19 березня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1532022-41765> (дата звернення: 28.03.2022)

14. Galli C. Political Spaces and Global War. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2010. 304 p.

Прохоренко Євгенія

доцент кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат соціологічних наук, доцент

БЕЗПЕРЕРВНЕ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ (ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ) – НОРМА ЧИ СОЦІАЛЬНА ДЕВІАЦІЯ?

Пояснити причини, умови і фактори, що детермінують явище девіантної поведінки, стало насущною задачею. Її розгляд припускає пошук відповідей на ряд фундаментальних питань, серед яких питання про сутність категорії «норма» (соціальна норма) і про відхилення від неї (соціальна девіація). Безперервне навчання дорослих (освіта дорослих) – це норма чи соціальна девіація? Зазвичай ми асоціюємо освіту з формальним навчанням дітей, підлітків та молоді. Хоча їх справедливо вважають основними здобувачами освіти, а от дорослі, окрім низки інших прав, є носіями права на освіту. Останнє носить універсальний характер та стосується всіх, незалежно від віку.

Відповідно до норм міжнародного права цілями освіти є всебічний розвиток людської особистості й почуття гідності, надання всім дієвої можливості бути частиною вільного суспільства. Очевидно, цих цілей неможливо досягти виключно через освіту для

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

дітей. Тому в реалізації права на освіту важливою є концепція освіти як процесу, що триває упродовж життя. Роль неперервного навчання є ключовою при вирішенні глобальних освітніх проблем та викликів.

Освіта дорослих – невід’ємна складова освіти впродовж життя. Загальноцивілізаційні зміни кінця XX – початку XXI століть, глобальне прискорення суспільного розвитку, збільшення тривалості життя суттєво посилили роль незалежної, самодостатньої особистості, яка має інтелект, волю, здатна діяти в динамічно змінюваному контексті, що загалом вимагають удосконалення системи освіти впродовж життя. Нині цей освітній напрям є загальновизнаною необхідністю, яку Європейський Союз розглядає як важливий елемент соціальної моделі сучасного суспільства.

Розвиток неперервної освіти, прагнення реалізувати її досягнення на практиці загострили у суспільстві проблему освіти взагалі й освіти дорослих зокрема. Відбулася радикальна зміна поглядів на цей освітній напрям та його роль у сучасному суспільстві. Соціально-економічну детермінованість розвитку освіти дорослих можна розкрити шляхом аналізу змін у сучасному суспільстві. Освіта дорослих - важливий чинник, складова та рушійна сила, що забезпечує ефективність її розвитку. Саме освіта дорослих може слугувати одним із засобів подолання соціальних та освітніх проблем, підґрунтям соціального та економічного прогресу.

Поєднанню і розвитку різних форм позашкільної освіти і просвіти дорослих у другій половині XIX століття сприяло зародження перших педагогічних ідей і теоретичних положень у сфері освіти дорослих. Виникнення педагогічних ідей у галузі загальної освіти дорослих у другій половині XIX століття пов’язане з економічним і соціальнополітичним розвитком країни. З одного боку, розвиток капіталістичного виробництва висував нові, вищі

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

вимоги до рівня грамотності, освіти і розвитку робітників. З іншої – зростання громадянської самосвідомості і політичної активності самих робітників зумовлювало їх прагнення до освіти. Основою для формування перших дидактичних ідей слугувала діяльність недільних загальноосвітніх шкіл для народу, виникнення яких пов'язане з іменами таких педагогів, як К.Д.Ушинський, В.І.Водовозов, Н.І.Пирогов, Н.А. Корф, В.Я.Стоюнін. Слід зазначити, що К. Д. Ушинський розглядав педагогіку як науку про виховання не лише дітей, але й дорослих людей. К. Д. Ушинський вперше у вітчизняній педагогіці висунув ідею про зв'язок навчання дорослих з їх трудовою діяльністю, вимагаючи давати знання, які допомогли б людям, що навчаються осмислити своє ремесло, рекомендуючи вчителям відвідувати майстерні, виробництва. Принцип розвиваючого навчання, що вже сформувався до цього часу в дитячій школі, К. Д. Ушинський переніс на освіту дорослих. [1].

Першим педагогом-просвітителем, який спеціально почав розробляти теорію позашкільної освіти, був С. П. Вахтеров. З часу видання у 1896 р. книги «Внешкольное образование народа», роботи «Сельские воскресные школы и повторительные классы» і до кінця свого життя В. П. Вахтеров здійснював теоретичну і практичну діяльність у сфері шкільної і позашкільної освіти дорослих. Значним діячем в галузі освіти і одним з перших теоретиків позашкільної освіти був В. І. Чарнолузський. Вирішення проблем навчання і освіти дорослого населення В. І. Чарнолузський пов'язував з демократизацією суспільного життя, зі встановленням недоторканості особи, свободи совісті, слова, друку, зборів, союзів. [2].

Великий внесок в теорію і практику самоосвіти дорослих вніс Н.А. Рубакін – письменник і вчений, талановитий популяризатор

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

науки, бібліограф, видатний громадський діяч в галузі народної просвіти, який займався пропагуванням книги. В післяреволюційний період, Є. М. Мединським була підготовлена «Энциклопедия внешкольного образования» [3]. Вже в ті роки Є. М. Мединський підкреслює, що в школи для дорослих не можна переносити досвід дитячих шкіл, не трансформувавши його з врахуванням віку.

Розвиваючи ідеї К. Д. Ушинського, педагоги (С. П. Вахтеров, Е.О.Вахтерова, Н.К.Крупська, Є.М. Мединський та ін.) закликали піклуватися про розумовий розвиток дорослого учня, обґрунтовували необхідність формування у нього вмінь порівнювати, аналізувати і узагальнювати явища навколишнього життя, критично оцінювати їх і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Становлення і розвиток системи освіти дорослих, широка і різнобічна практика в цій галузі в післяреволюційний період стали потужними стимулреакціями для розвитку спочатку теорії освіти і навчання дорослих (дидактики), а потім інтегральної науки андрагогіки.

Інтенсивний розвиток теорії і практики освіти дорослих почався після 1917 р. у Радянській Росії в зв'язку з ліквідацією масової неграмотності народу. Вже в першому документі щодо народної освіти – зверненні «От народного комиссара по просвещению» від 29 жовтня (11 листопада) 1917 р. А.В. Луначарський писав: «Школа для взрослых должна занять широкое место в общем плане народного обучения». [4]. Перший декрет радянського уряду «О ликвидации неграмотности среди населения РСФСР» (грудень 1919 р.), зобов'язував учитися всіх громадян у віці від 8 до 50 років. Декретом передбачалося залучення до цієї роботи не лише шкіл і вчителів, але і всіх грамотних. Гаслом цього часу було: «Грамотный, обучи

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

неграмотного». Урядовим декретом було створено добровільне товариство «Долой неграмотность»; проводилися з'їзди і конференції з питань освіти дорослих. По всій країні створювалися пункти ліквідації неграмотності, де проводилося навчання читанню і писемності. В період масової ліквідації неграмотності серед дорослого населення (1920–1940 рр.) широко використовувалися позашкільні форми набуття писемності. Це було, головним чином, індивідуальне навчання безграмотних дорослих вдома і на роботі, в малих групах і гуртках, що створюються в сільській місцевості в хатах-читальнях, міських клубах, бібліотеках, у військових частинах. За деякими даними, близько 70 % всіх дорослих, що навчилися грамоті в радянський період, навчилися читати і писати завдяки позашкільному навчанню [5].

У тісному зв'язку з розвитком освіти дорослих відбувалась розробка питань андрагогіки. Вже в 20-ті роки ХХ ст. цей термін використовувався в роботах відомого діяча і вченого-педагога у сфері освіти дорослих Є. М. Мединського.

Початок 20-х років ХХ ст. – період напружених творчих пошуків практичних шляхів реалізації нових принципів навчання дорослих. У цей період у вирішенні багатьох питань освіти помітну роль відігравали вказівки В. І. Леніна і педагогічні ідеї Н. К. Крупської. Слід відмітити ідею В. І. Леніна про політехнічну освіту дорослих. Політехнічна освіта повинна не лише розширювати загальнотехнічний світогляд учнів, але й допомагати вирішенню практичних завдань. У роботах Н. К. Крупської було висунуто завдання навчити дорослих продуктивно працювати, тобто раціонально організовувати розумову і фізичну працю, удосконалювати свою виробничу кваліфікацію. Розробляючи ідею політехнічної освіти дорослих, педагоги 20-х років ХХ ст. прагнули

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

зробити дорослу людину господарем виробництва, активним, ініціативним будівничим соціалістичного суспільства [6].

На початку 30-х років відбувається корінна перебудова школи дорослих, удосконалюються класноурочна система, методи навчання, створюються повноцінні програми і навчальні плани. Уніфікація шкіл дорослих за зразком масової дитячо-юнацької школи виявилася передчасною, оскільки потенційний контингент для цих шкіл був ще дуже великий. Проте зниження уваги держави до вечірніх шкіл в другій половині 30-х років XX ст. привело до того, що розвиток освіти дорослих в цей період звузився і наукові дослідження з проблем освіти дорослих практично припинились. Велика Вітчизняна війна 1941–1945 рр. завдала страшної втрати народній освіті в цілому і освіті дорослих зокрема у 1943 р., в розпал війни, для них людей, які не встигли отримати освіти, були знову створені вечірні загальноосвітні, а в 1944 р. – заочні школи. Вони виконували головним чином компенсаторну функцію і до 1958 р. не були масовим каналом здобуття загальної освіти.

Недостатній рівень освіченості працюючої молоді і дорослих стає гальмом для розвитку науково-технічної революції в країні у післявоєнний період. У вирішенні завдань розвитку освіти дорослих безпосередню участь взяла Академія педагогічних наук РРФСР, у складі якої у 1960 р. був створений НДІ вечірніх (змінних) і заочних середніх загальноосвітніх шкіл. Це був перший у світі інститут, який почав систематично і планомірно займатися розробкою теоретичних основ освіти дорослих на міждисциплінарній основі.

На базі НДІ вечірніх (змінних) і заочних середніх шкіл АПН РРФСР в 1970 р. створюється НДІ загальної освіти дорослих АПН СРСР. У руслі загальної концепції безперервної освіти і у зв'язку з програмою ЮНЕСКО інститут приступає до дослідження питань

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

функціональної неграмотності дорослих, освіти дорослих в умовах переходу до ринкової економіки, «довічного» навчання в суспільстві, що змінюється.

Роль і функції освіти дорослих в Україні за останні півстоліття неодноразово змінювалися. У 1960-1970 рр. на перший план виступала компенсаторноадаптивна функція освіти, тобто функція надання допомоги дорослим в ліквідації недоліків, пов'язаних із старінням раніше набутих знань. У 1980-х рр. освіта дорослих набула інтегрального характеру у зв'язку із залученням широких мас до культури, з технічними і соціальними перетвореннями. З 1990-х рр. намітився новий підхід до освіти дорослих: з'явилося ставлення до освіти як можливості розширення сфери використання своїх здібностей у працевлаштуванні, в самоорганізації, в зміні професій з урахуванням запитів ринку праці і т. п.

Підсумовуючи, навчання впродовж цілого життя «від колиски до домовини» (from cradle to grave) – це філософія, концептуальна основа та організаційний принцип усіх форм навчання, що базується на інклюзивних, емансипативних, гуманістичних і демократичних цінностях. Освіта для дорослих, це соціальна норма, всеохоплююча і невід'ємна в баченні сучасного суспільства, заснованого на знаннях.

Список використаних джерел

1. Ушинский К. Д. Воскресные школы // Собр. соч. – М., 1953. – Т. 2. – С. 495 – 500
2. Основы андрагогики: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / И.А. Колесникова, А. Е. Марон, Е. П.Тонконогая и др.; Под ред. И.А. Колесниковой. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 240 с.
3. Медынский Е.Н. Энциклопедия внешкольного образования. Т. 1 – Общая теория внешкольного образования. – М.; Л., 1925.

4. Луначарский А.В. От народного комиссара по просвещению // Народное просвещение. – 1918. – № 1 – 2. – С. 3 – 5.
5. Куманев Б.А., Райхштейн С. Чудо, которое свершилось // Народное образование. – 1970. – №7. – С. 92 – 95.
6. Основы андрагогики: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / И.А. Колесникова, А. Е. Марон, Е. П.Тонконогая и др.; Под ред. И.А. Колесниковой. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 240 с.

Шмаленко Юлія Іванівна

доцент кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат політичних наук, доцент

ПРОПАГАНДА ТА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В МЕРЕЖЕВОМУ ОН-ЛАЙН ПРОСТОРІ

Як відомо, термін «інформаційна війна» вперше з'явився під час холодної війни – протистояння між Радянським Союзом та країнами Західної Європи та США у 1970-х роках. Інформаційні війни ХХ ст. в якості базових інструментів роботи використовували як традиційні медіа, що було напрацьовано у попередні часи (друк, преса, радіо), так і нові: кіно, телебачення, Інтернет. Ці комунікаційні інструменти суттєво підвищили ефективність інформаційно-комунікаційної діяльності в рамках військових конфліктів. А два з них – телебачення та Інтернет перетворилися, відповідно, на четверту та п'яту глобальні мас-медіа технології [1, с. 43]. Інформаційна війна в Інтернеті є новим центром дослідження інформаційної війни. Доступ людей до Інтернету та вплив на нього відрізняються від їхньої взаємодії з телебаченням, а це означає, що теорії телевізійної пропаганди не обов'язково застосовуються. Внесок в інтернет-пропаганду може сприяти іншим механізмам

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»